

Stafetmodtager november 2010: Sniff Andersen Nexø, adjunkt i moderne kultur- og socialhistorie, Afd. f. Historie, SAXO-Instituttet

Robert Muchembled: *Popular culture and elite culture in France, 1400-1750*. Louisiana State University Press, 1985.

Robert Muchembleds bog var én i en stak af værker med rødder i Annales-kredsen og mentalitetshistorien, der i studietiden gjorde mig opmærksom på, hvor fremmedartet det forgange kan være. Og dermed om, hvordan udforskningen af historiske fænomener kan beriges af teoretisk og analytisk inspiration fra bl.a. antropologien og etnologien. En rejse – i tid – til det eksotisk fremmedartede. Spændende. Advarsel: Undgå dog helst at snuble i uhensigtsmæssig nostalgisk romantiseren af det evigt tabte. Det mentalitetshistoriske perspektiv har til tider ført på sådanne afveje.

Ludmilla Jordanova: *Sexual visions. Images of gender in science and medicine between the eighteenth and twentieth centuries*. University of Wisconsin Press, 1989.

Ludmilla Jordanova har på mange måder været foregangskvinde indenfor de forskningsfelter, som i dag har min store interesse: En historiker, der teoretisk har arbejdet inden for det socialkonstruktivistiske/poststrukturalistiske felt; og som har beskæftiget sig indgående med både historiografiske spørgsmål, med videnskabs- og medicinhistorie, og med køn. I *Sexual visions* mødtes disse perspektiver på inspirerende vis på et tidspunkt, hvor det var langt fra common ground i historieforskningen.

Elizabeth Elgán: *Genus och politik: en jämförelse mellan svensk och fransk abort- och preventivmedelspolitik från sekelskiftet till andra världskriget*. Almqvist & Wiksell, 1994.

Elizabeth Elgáns forfølger og sammenligner her skiftende argumentationslinjer i svensk og fransk abort- og præventionspolitik. Med sit fokus på politik som meningsskabende og organiserende virksomhed var Elgáns analyse det nordiske værk, der var mest beslægtet med mit arbejde i min ph.d. om dansk abortpolitiks problematiseringer og rationaliteter i 1930'erne og 1970'erne. Elgáns bog vidner om, at politiske problemer – her abort – ikke er på forhånd givne størrelser, som kvikke

iagttagere på et tidspunkt får 'øje på'. Problemer opdages ikke – de etableres i specifikke kontekster, hvorfra de kan hente højst forskellige og foranderlige betydninger.

Lene Koch: Racehygiejne i Danmark 1920-56. Gyldendal, 1996.

Det ene af to bind i Lene Kochs disputats (sammen med Tvangssterilisation i Danmark 1929-1967, Gyldendal 2000). Tilsammen udgør disse to bøger en udsædvanligt læseværdig fremstilling af den danske stats – politikeres, embedsmænds og eksperters – overvældende engagement i at sikre og fremme populationens sunde reproduktion, bl.a. igennem eugeniske tiltag i ægteskabs-, åndsvage-, svangerskabs- og sterilisationslovgivningen. Øjenåbnende læsning for den, der ikke tidligere har beskæftiget sig med slige komplekse sager.

Tine Damsholt & Dorthe Gert Simonsen (red.): Materialiseringer. Nye perspektiver på materialitet og kulturanalyse. Århus Universitetsforlag, 2010.

Én samlet kommentar til to bøger – på sin vis helt urimeligt, deres respektive kvaliteter in mente. Begge er udkommet i år, er forfattet/redigeret af forskere fra historie og etnologi, og er drevet frem af forfatterens store engagement i deres forskningsfelter, i fagenes teoretiske og metodiske problemstillinger og videre udvikling. Derfor skal de med her. Men også for at illustrere den enorme spændvidde i udforskningen af fortidens hændelser og fænomener. Henningsen og Langen har i deres bog arbejdet med historiefortællingen, og skrevet det 1700-tallets københavnerliv frem i alle dets skidne, brutale, absurde, løsslupne og bedrageriske detaljer, så man næsten har smagen på tungen efter endt læsning. Bidragene til *Materialiseringer*, derimod, bindes sammen af et fælles teoretisk/analytisk anliggende og greb: I en række empiriske studier af så forskellige fænomener som oplevelsesparker, tyrkiske bade, flyvemaskiner, rødvin og elektroniske patientjournaler udforsker forfatterne, hvordan det materielles betydninger kan genintroduceres til kulturforskningen med afsæt i nye teoridannelser. To inspirerende og tankevækkende spor, der måske, måske ikke vil krydses et sted forude.

Mary Douglas: Purity and danger. An analysis of the concepts of pollution and taboo. Routledge & Kegan Paul, 1966.

Den britiske antropolog Mary Douglas' moderne klassiker har siden den først udkom i 1966 været en kilde til inspiration ikke blot for antropologer, men for kulturforskere i allerbredeste forstand. Douglas behandler her menneskets stadige bestræbelser på at skabe orden i en kaotisk virkelighed

ved hjælp af kategorisering og klassifikation; ved at etablere og opretholde klare symbolske grænser mellem rent og urent, tilladt og tabu. Den strukturalistiske tradition, som Douglas tilhørte, er nok trådt i baggrunden i nutidens forskning; men bevidstheden om kategoriernes betydningsdannende effekter er fortsat helt aktuel.

Michel Foucault: Viljen til viden, bd. I: Seksualitetens historie. Rhodos, 1978.

Nu kommer jeg til at skrive 'klassiker' igen. Foucault er blevet et must-read for de nye generationer af akademikere – og talrige er de studerende, der fremhviser, at de endnu ikke har fået læst Foucault, men nu må de også se at få det gjort... En skam er det nu, hvis dette fuldstændigt fantastiske, uregerlige tusindben af et forfatterskab (undskyld!) bliver oplevet som pinefuld læsning med henblik på obligatorisk name-dropping. Prøv bare at bladre i indledningen til dette første bind af Seksualitetens historie, "Vi victorianere": I generationer skulle det have været sådan at vi måtte undertrykke og fortie vores køn og seksualitet – men er det egentlig ikke lige omvendt?, spørger Foucault med vanlig forkærlighed for at vende det selvfølgelig på hovedet. Og svarer ikke overraskende i løbet af de godt hundrede sider, at jo! Vi har næppe talt mere insisterende og vedholdende om noget andet emne i de sidste hundrede år. Det er også (bl.a.) her, at man kan læse sig klogere på Foucaults magtanalytik, biomagtbegrebet og andet guld, som har været analytiske pejlemærker for en fortsat strøm af mere eller mindre beåndet forskningslitteratur. Det er ikke sidste skrig – men ét, som det betyder noget at have hørt. For ens egen tankevirkings skyld.

Nikolas Rose: Powers of Freedom. Reframing Political Thought. Cambridge University Press, 1999.

Den britiske sociolog Nikolas Rose er en af de toneangivende forskere, der har arbejdet videre med Foucault-traditionen, særligt med *governmentality*-perspektivet som indgang til analyser af styringen af moderne subjekter gennem magtteknologier, der bringer dem til at styre sig selv på bestemte måder. Rose har særligt beskæftiget sig med forholdet mellem biomedicinen og moderne subjektiveringsformer, fx udtrykt i begrebet biocitizenship. I *Powers of Freedom* argumenterer han (med ægte foucaultsk rasmus-modsathed) for, at frihed ikke skal forstås som magtens modsætning, men som modernitetens særlige subjektiveringsform: En magtteknologi, der udfolder sig 'på afstand', idet vi bringes til at forvalte os selv som frie individer på særlige måder. Roses sociologiske forkærlighed for store linjer og uimponeret modelbyggeri kan snildt vække en vis historikerskepsis – men er samtidig grunden til, at hans analyser fremstår med en sådan analytisk generalitet, at de villigt lader sig omplante og trives i mange forskellige forskningssammenhænge. Og dét kan jo være kærkomment i det enkelte forskningsprojekt, ligesom det kan være et mødested eller skæringspunkt på tværs af gængse fagfællesskaber.

Sarah Franklin og Margaret Lock (red.): Remaking Life and Death. Towards an Anthropology of the Biosciences. School of American Research Press, 2001.

Den forskning, som har fascineret og optaget mig i en årrække, udgør et stort, spraglet kludetæppe af meget forskellige spørgsmål, analytikker, materialer og konklusioner. Det er holdt sammen af et fælles fokus på relationerne mellem medicin, teknologi, politik og menneske – som subjekt og som kropslig materialitet. I sin kerne handler det om, hvem og hvad vi mener, at vi er. Om liv og død; om personer og ting; om sygt og sundt, normalt og patologisk. Og om hvordan alt dette får og forandrer betydninger i spændfeltet mellem medicinske og politiske diskurser og praksisser. En række af de centrale skikkelser i dette forskningsfelt har bidraget til antologien, der emnemæssigt favner tidlig embryologi, reproduktive teknologier, genetik, organtransplantation og dødskriterier, kloning af hunde og industriel udnyttelse af maritime ressourcer. Kan man ønske sig mere?

Annemarie Mol: The Body Multiple. Ontology in Medical Practice. Duke University Press, 2002.

Rabler det for stafetbæreren – som her giver sine varmeste anbefalinger til en bog baseret på et feltstudium af åreforkalkning på et nederlandsk hospital...!? Prøv at bladre. Formen er i sig selv et lille kunststykke (som til tider kræver ditto af læsningen), med to forbundne, men selvstændige tekster om hhv. feltundersøgelsen og dens rige teoretiske grundlag og implikationer i parallelløb over hver af bogens sider. Glem åreforkalkningen, hvis den ikke vækker uforudsete passioner. Læs bogen for den levende, reflekterede og begavede fremstilling. Og, først og fremmest, for dens udfordrende pointe, som rækker langt ud over sedimenternes aflejring i blodbanerne: Hvad Mol demonstrerer, er hvordan sygdomme, ting, kroppe ikke *er*, men *frembringes* i konkrete praksisser. Ontologier 'gøres' som noget forskelligt, der først derefter må bringes til at hænge sammen som et hele. Heraf titlens herlige sproglige misfoster, *The Body Multiple*.

Lynn Morgan: Icons of life. A cultural history of embryos. University of California Press, 2009.

Faggrænserne er under opblødning. Vi inspireres af hinanden, og bevæger os til tider ind over, hvad der traditionelt betragtes som de 'andres' forskningsfelter og -genstande. Lynn Morgan er en reminder om, at også det historiske perspektiv og vores faglighed er en inspirator og attraktion. Her er det en antropolog, der skriver historie. Og hun gør det så godt, med respekt for den 'fremmede' tradition og med sin egen i behold. I *Icons of Life* viser Morgan, med afsæt i en specifik embryologisk samling, hvordan fostre som vi kender og genkender dem i dag er et produkt af over hundrede års videnskabelig betydningsdannelse og visualisering. En fremragende bog, uanset om

man interesserer sig for det videnskabs- /medicinhistoriske, det reproduktive, og/eller eller de politiske, etiske og kønsmæssige implikationer.

Ugeskrift for Læger – vol. I, 1836; vol. 172, hæfte 3 (eller senest modtagne)

Ugeskriftet er udkommet uden ophold siden 1836. Et helt fantastisk og næsten udtømmeligt materiale, let tilgængeligt på KB, og indekseret både på emner og forfattere igennem samtlige 174 årgange. Både studerende og forskere kunne have god grund til at kredse som sultne spyfluer om gamle og nye numre. Jeg vil tro, at hvert eneste nummer rummer kimen til en god historie (hvis man interesserer sig for krop og medicin, forstås): Om lægestandens problemer og interesser, om sundhedsvæsenets organisering og regulering, om veje og vildveje og den stadige kamp for at forstå, forklare og behandle sygdommene. Om kontroverser og alliancer, om forandringer (og kontinuiteter) over tid. Krydret med kuriøse kasuistikker, personalia, annoncer og opråb. I 1836 kan man fx læse om diegivning uden foregående fødsel, og om kejsersnit efter moderens død. I seneste nummer fra 2010 om stamcelleforskningens mange perspektiver, og om børns overvægtsproblemer. Mangler du en speciale-idé?

Allers Illustrerede Konversationsleksikon, 1910 – tilfældigt bind

Allers alderstegne konversationsleksikon har jeg arvet fra mormor og morfar. Det står på mit kontor, og det bliver stadig åbnet og læst ind imellem, bl.a. fordi det har basal underholdningsværdi. Prøv fx at slå op under "køn". Hos Aller kan man bl.a. lære, at "*hos Kvinden har Følelseslivet, hos Manden Intelligensen og Tænkningen Overhaanden; Manden har en stærkere og skarpere Dømmekraft og en ringere Fantasi end Kvinden; Mandens Tankegang har i Alm. et mere eller mindre stærkt Præg af Egoisme, medens Kvinden har Tilbøjelighed til at give sig hen og opofre sig for andre...*". Tjah... Gamle opslagsværker kan nu faktisk mere end at fremkalde fnis og/eller panderynken. De giver en komprimeret fremstilling af, hvad der har status af almenlydig – og politisk korrekt – viden i deres tid. Og kan måske minde os om, at også vor tids uantastelige sandheder er historisk specifikke og foranderlige størrelser. Hvad skal der stå i et opslag om "køn" anno 2010?

J. H. S. Leunbach: *Kønslivets Problemer i Nutiden*. København, 1926.

Om bogen skrev anmelderen i Clarté begejstret: "*Det er en fortræffelig lille Lærebog i almindelig seksuel Hygiejne, Dr. Leunbach her har skrevet. [...]. Altfor ofte har Læger skrevet om de forskellige*

Sider af Kønslivet paa en Maade, der kun var egnet til at gøre Skade og ganske forvirre Læserens Begreber. [...] Forhaabentlig vil Dr. Leunbachs Bog ved sin Aabenhjertighed og sine Synspunkters Klarhed bidrage til at indføre en ny og naturligere Tone i det seksuelle Oplysningsarbejde”.

Leunbach holdt sig ikke til den populære seksualoplysning – han blev også kendt (på godt eller ondt, alt efter anskuelse) for et stort antal illegale aborter, der kostede ham et fængselsophold og tabet af både borgerlige rettigheder og lægeautorisation. Han var medstifter af Verdensligaen for Seksualreform, erklæret socialist, og (som Steincke) fortaler for racehygiejniske tiltag som et nødvendigt element i progressive samfundsreformer. At læse på tværs af Leunbachs bøger giver en forståelse af den tætte sammenvævning af mellemkrigstidens socialistiske reformtanker og racehygiejnen – der så langt fra var fascismens barn, selv om den fik sine mest ekstreme udtryk der.

Etisk Råd: Fremtidens Fosterdiagnostik. Etisk Råd, 2009

Historie er ikke blot, hvad der gik for sig i 'gamle dage'. Den udfolder sig lige nu, i vores levede liv, vores beslutninger og regler, vores kategorier, vidensformer og problematiseringer. Og i disse mange nu'er knyttes komplekse forbindelser til det forgangne, som derved flettes ind i aktuelle betydningsdannelser og kontroverser, både som brud og som kontinuiteter. Etisk Råds rapport om fremtidens fosterdiagnostik er spændende læsning i sig selv: Hvordan skal og kan vi som samfund forholde os til nye medicinske (i dette tilfælde reproduktive) teknologier? Hvilken betydning får de for vores måde at forstå os selv og hinanden på? Det er spørgsmål, som i lidt anderledes udformning også var i spil fx i 1930'ernes abortdebat. Men også spørgsmål, der i dag forventes at blive besvaret af en i historisk perspektiv ny ekspertise og vidensform, nemlig (bio)etikken.

Hermann Hesse: Sol og Måne. København, 1936.

Historien om et livslangt venskab mellem to menneskelige poler, som Hesse i denne fortælling skriver frem med en sjælden varme: Narziss, den intellektuelle munk omsluttet af klosterlivets stringente tænkning, struktur og hierarki – og Goldmund, den kunstneriske livsfortærer på eksistentiel og sanselig vandring igennem et middelalder-ligt univers. Litterære fortolkere peger på tankespor fra både Nietzsche og Jung, sådan som man også finder det i andre af Hesses værker, og det gør bogen idé- og litteraturhistorisk interessant. Jeg må nøjes med min store kærlighed til denne bog, som jeg stadig ikke har læst for sidste gang. Fortællingen om den på én gang uoverstigelige afstand og tætte forbundethed mellem de to, Narziss og Goldmund, abstrakt tænkning og sanselig væren, rører ved noget grundlæggende – også i forhold til livet som akademiker.

Inger Christensen: Sommerfugledalen. Et requiem. Brøndum, 1991.

Hvor tit sætter man sig og læser et digt? Tekst på vers er noget, jeg (og vel mange af os) oftest møder i sammenhæng med musik. Men Inger Christensens lysende Sommerfugledal må jeg besøge ind imellem. For ordenes fortættede skønhed og den hypnotiske form. For den genkendelige melankoli i sonetternes kreds om forfald og forgængelighed, om kærlighed. Og for den flig af noget måske endeløst, der ligesom i klassiske requiem folder sig ud i de sidste strofer.

Haruki Murakami: Trækopfuglens krønike. Klim, 2001

Tre romaner blev det til denne sommer. En af dem var Murakamis roman om 'Hr. Trækopfugl' – Toru Okada – hvis stillestående forstadseksistens brat kastes ud i en hvirvelvind af mystiske tildragelser, skikkelser og sidefortællinger efter kattens, og snart derefter hustruens, uvarslede og uforklarlige forsvinden. En rigtigt god læseoplevelse, til tider drevet af bogens elementære spænding, andre gange af historiens perlerække af kuriøse detaljer. Men også én, der efterlod mig med følelsen af at være Murakamis univers uendeligt fremmed. Jeg står uden den klangbund og dermed genkendelse, som plejer at være central, når jeg læser skønlitteratur. Tog udfordringen op med endnu en Murakami i sensommeren, *Sønden for grænsen og vesten for solen*, og oplevede det samme. Og det er faktisk mere end interessant at være således mentalt 'afklædt' og alligevel på sær vis uberørt af en bog.

Markus Zusak: Bogtyven. Lindhardt og Ringhof, 2007.

Uberørt var jeg til gengæld ikke af denne fine bog, hvis sidste sider for få dage siden lagde den dér stramme ring om brystkassen, der kun kan tåres væk (bemærk: Det er IKKE en feel-bad-bog i øvrigt). Det startede som næsten-pligtlæsning på intens opfordring; jeg troede faktisk, at jeg var mættet med historier om skæbner i skyggen af nazisme og verdenskrig. Men Bogtyven lægger tyngdepunktet et andet sted, i en historie om ordenes kraft til at overskride, overdøve og (måske) overvinde. Markus Zusaks ord får en egen kraft i perler af uvante konstellationer og billeder. Og så er det Døden, der fortæller. Om Liesels møder med ordene i mareredne nætters læsning med plejefaren; i kaskaderne af skældsord spyet ud i kærlighed; i venskabet med jøden bag forhænget; i asken fra bålet på torvet; og i de måske sikre kælderrum under landsbyen. Og om, hvordan den vender blikket mod himlens skiftende toner, mens den sanker favnen tung af sjæle fra lejrene, fronterne og de brændende byer. Døden på arbejde. De billeder kommer jeg til at bære med mig.